

IT KOLLEDŽ
TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Kasutajate haldamine

Operatsioonisüsteemid ja nende haldamine ICA0001

Edmund Laugasson

edmund.laugasson@taltech.ee

https://wiki.itcollege.ee/index.php/User:Edmund#eesti_keeles

Käesoleva dokumendi paljundamine, edasiandmine ja/või muutmine on sätestatud ühega järgnevatest litsentsidest kasutaja valikul:

* GNU Vaba Dokumentatsiooni Litsentsi versioon 1.2 või uuem

* Creative Commonsi Autorile viitamine + Jagamine samadel tingimustel 4.0 litsents (CC BY-SA)

-

Ohud 2

- saladuste hoidmine
- kui selgub, et üks töötaja polnud lojaalne
- müüs firma saladused maha
- kas on täpselt teada, mis infole tal ligipääs oli?
- **minimaalsed** vajalikud õigused
- on tüütud
- on hädavajalikud

Kasutajate haldamine

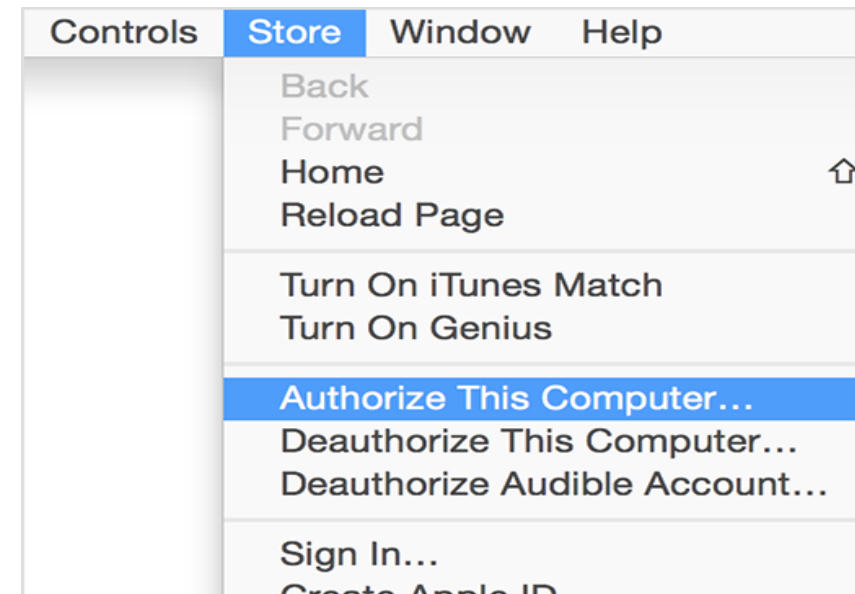
- Muudatused infosüsteemis peavad jätma oma jälje
 - Kes muutis
 - Mis ajal muutis
 - Inimesed tuleb tuvastada
- Infosüsteemi andmete muutmist võivad teostada vaid **volitatud** isikud
- Kasutaja õiguseid on vaja kontrollida ja reguleerida ehk rakendada pääsukontrolli

Autentimine ja autoriseerimine

- isikutuvastus e autentimine (*authentication*)
- autoriseerimine – pääsukontrolli rakendamine (*authorization*)

<http://docs.oracle.com/javaee/5/tutorial/doc/figures/security-httpBasicAuthentication.gif>

https://support.apple.com/library/content/dam/edam/applecare/images/en_US/mac_apps/itunes/yosemite-itunes12_store-authorize_this_computer.png

Kasutaja

- Infosüsteemi sisenev kasutaja tuvastatakse
- Kasutajale tagatakse pääs vaid neile ressurssidele, mis on tema rollile lubatud ehk kasutaja autoriseeritakse
- Infosüsteemi kasutamist ja väärkasutamist jälgitakse ehk **auditeeritakse**

Isikutuvastus (*authentication* -> *autentimine*)

- Kasutatakse
 - Midagi, mida kasutaja **teab** – salafraas (vt järgmine slaid), PIN
 - Midagi, mida kasutaja **omab** – kiipkaart, magnetkaart
 - Midagi, mis on **kasutaja osa**:) – sõrmejalg ja muud biomeetrilised vahendid
- vt lisa https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Authentication_methods
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Authenticator>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Multi-factor_authentication
- https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Cryptographic_hardware
- https://en.wikipedia.org/wiki/Security_token
- https://en.wikipedia.org/wiki/Single_sign-on
- <https://serverfault.com/questions/653792/ssh-key-authentication-using-ldap>

<https://www.yubico.com/wp-content/uploads/2017/09/yubikey-4-series-sept-2017-444x444.png>

<https://en.wikipedia.org/wiki/YubiKey>

<https://onlykey.io/>

<https://everykey.com/>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8f/SecureID_token_new.JPG/220px-SecureID_token_new.JPG

Salasõna -> salafraas

- Kasutaja salafraasile võib (peab) esitama nõudeid
 - peab olema raskesti äraarvatav, kuid soovitatavalt kergesti meelde jäetav – näiteks kokkukirjutatud lause, sh numbrid ja erisümbolid kuid eesti täpitähti ei soovita kasutada
 - pikkus peab olema vähemalt 8 märki, soovitatavalt 20 ja rohkem (kuni 15-kohalised MS Windowsi salasõnad on murtavad alla poole tunni) – see kõik muutub arvutusvõimsuse kasvades (NB! [kvantarvutid!](#))
 - ei tohi sisaldada sõnastikus leiduvaid sõnu
 - peab sisaldama suur ja väiketähti ning numbreid ja soovitatavalt erimärke
- salasõna ei tohi teistega jagada (kaasneb ka halduse vastutus!)
- salasõnale tuleb eelistada salafraasi, kiipkaarti, biomeetrikat vms
- võimalusel kasutada mitmeastmelist autentimist
- <https://www.security.org/how-secure-is-my-password/> - tasub aeg-ajalt kontrollida olemasolevate salafraaside arvutuskiirust
- <https://haveibeenpwned.com/> - mis on juhtunud...
- <https://digi.geenius.ee/blogi/teadus-ja-tulevik/parool-mis-meid-prae-gu-turvaliselt-kaitseb-ei-pruugi-seda-homme-enam-teha/>

pwgen

- `man pwgen`
- `pwgen -1B 33 3`
 - `adib3Jaudi3sae7aem9meeseejooov9Phu`
 - `wah7aiWaibaPeePohRohjoo4iesie7see`
 - `sei4cahw3pae9ahcha7pae9ey4keich4A`
- `pwgen -1Bsy 33 3`
 - `H+{)hsqY`7xKX+&-VsF.jNHK~)X|?tyxv`
 - `Jw.{M@{ft]?V\_cF`;vf^#zm[em$N3a4r`
 - `H4TU3JAMr(%3*)*tq^}V\XLm'Fy."sL'y`

Võrrelge nende salafraside turvalisust
(proovige lühemaid, lihtsamaid kui ka pikemaid, keerukamaid):

<https://www.security.org/how-secure-is-my-password/>

Kasutaja infosüsteemis

- Uue kasutaja puhul
 - Kasutaja lisatakse vastavatesse gruppidesse või rolli
 - Kasutajale antakse identifitseerimiseks parool või kiipkaart
- Kasutaja muudab firma sees oma rolli
 - Kasutaja eemaldatakse olemasolevatest gruppidest/rollist
 - Kasutaja lisatakse uude gruppi/rolli

Kasutaja lahkub firmast

- Kasutaja lahkumisel
 - Võetakse kasutajalt ligipääs infosüsteemi ressurssidele
 - Arhiveeritakse kasutaja loodud andmed ja e-mail postkast
 - Suunatakse kasutaja e-post teise postkasti
 - Eemaldatakse kasutaja andmed süsteemist

Protsessid

- Firmas peab olema kirjalik protsess kasutajaõiguste saamiseks, muutmiseks ja kustutamiseks
- Asjad ei käi nii, et süsteemihaldur valib ise õiguste nimekirja, mis uuele kasutajale lubatakse
- Firmas peab olema ülevaade kasutajate ja rollide õigustest

Kasutajate rollid

- kasutajad kuuluvad rollidesse, nt
 - insener
 - tootearendaja
 - administraator
 - jne
- rolle realiseeritakse sageli rühmadega
 - rühm insenerid
 - jne
- Igal rollil on omad juurdepääsureeglid infosüsteemi ressurssidele

Kasutaja ID

- Igal kasutajal on infosüsteemis oma ID
- UNIXilaadsetes (sh Linuxis) UID – user ID
 - Näiteks 500
 - $UID = 0 \rightarrow$ Juurkasutaja
- MS Windows süsteemides SID Security Identifier
 - Näiteks S-1-5-21-domeeni_id-500
 - <http://support.microsoft.com/kb/243330>

Kasutaja andmed

- Linuxilaadsetes süsteemides hoitakse kasutaja kohta järgnevaid andmeid
 - kasutajanimi
 - salasõna (*password*) ja selle räsi (*hash*)
 - **UID (User ID), GID (Group ID)**
 - kasutaja kodukataloog (*/home/kasutaja*)
 - kasutaja *shell* (vaikimisi kasutatav *shell*)
 - parooli ja kasutaja aegumise andmed

Kasutajate andmed hoitakse

- Kasutajate ja gruppide andmed hoitakse kataloogides
- UNIXilaadsetes (sh Linuxis, Mac OS'is)
 - `/etc/passwd` hoitakse kasutajad
kasutaja:x:UID:GID:nimi,,tel1,tel2:/home/kodu:/bin/bash
<http://www.cyberciti.biz/faq/understanding-etcpasswd-file-format/>
 - `/etc/shadow` – hoitakse salasõna räsi (*hash*) ja konto/salasõna aegumise andmeid jne, **pole kõigile loetav – miks?**
<http://www.cyberciti.biz/faq/understanding-etcshadow-file/>
 - `/etc/group` grupid
<http://www.cyberciti.biz/faq/understanding-etcgroup-file/>
- *AD Active Directory*
 - Microsoft Windows süsteemides
 - ka UNIXilaadsed (sh Linux) suudavad kasutada (isikut tuvastada)
- Mitme serveriga süsteemid
- (Open)LDAP kataloogiteenus

Rühmad (grupid)

- Kasutajal on primaarne rühm (Ubuntu sama nimega kui kasutaja) ja sekundaarsed rühmad
- Linuxis vaata käsuga *id* hetkel sisseloginud kasutaja kohta
- Näiteks võib kasutaja **primaarne rühm** olla *users* ja sekundaarsed rühmad *audio*, *video* jne
- rühmakuuluvusega reguleeritakse ka ligipääsu seadmetele, kataloogidele jne
- */etc/group*
- Igal grupil on oma ID ehk **GID**

Keskne kasutajate baas

- Suurfirmades on palju servereid
 - mitmed Unix serverid
 - mitmed Windows serverid
 - palju tööjaamu
- Probleem: kasutaja oleks vaja hoida ühes süsteemis
- Lahendus: LDAP kataloog
 - AD kujul
 - LDAP+Kerberos kujul
- juurutada on vaja neid rakendusi, mis toetavad kesket kasutajate baasi
- kui on vaja mitut kataloogi kasutajate andmete hoidmiseks, siis proovida nende vahelist sünkroniseerimist automatiseerida

Eetikast

- Süsteemiadministraatoritel on tihti juurdepääs paljudele asjadele;
- Teil on kasutajate usaldus ja suur vastutus;
- Austage ja kaitske kasutaja privaatsust;
 - Krüpteerimata varukoopiaid võib tihti leida kõige kummalisematest kohtadest;
- See on midagi, mida siin loengus selgeks ei saa.

Kasutajate lisamine (Linux)

- `adduser [options] [--home DIR] [--shell|-s SHELL] [--no-create-home] [--uid ID] [--first-tuid ID] [--lasttuid ID] [--ingroup GROUP | --gid ID] [--disabled-password] [--disabled-login] [--gecos GECOS] [--add_extra_groups]`
kasutajanimi
- Sätted: `/etc/adduser.conf`
- on olemas ka *useradd* ent ei soovita seda kasutada (vt man useradd)
- kasutajaprofiil võetakse `/etc/skel/` - seda kujundades on võimalik uusi kasutajaid luua soovitud seadistustega.
- Näide
 - `adduser testkasutaja`
 - https://wiki.itcollege.ee/index.php/Adduser_%26_useradd

Kasutajate haldus (Linux)

- Kasutaja salasõna muutmiseks: *man passwd*
- administraator muudab teiste kasutajate salasõnu:
 - *passwd [kasutaja]*
- (hetkel sisseloginud) kasutaja muudab oma salasõna:
 - *passwd*
- Kasutaja kustutamine: *man userdel*
 - *userdel [options] kasutaja*
 - *userdel -r student* – kustutab kasutaja student ja tema kodukataloogi
- salasõna muutmise lukustamiseks (ei lukusta kasutajat): *passwd -l kasutaja*

Kasutajate haldus (Linux) 2

- `usermod [options] kasutaja`
 - **-u** UID
 - **-g** GID
 - **-G** rühmA,rühmB
 - **-L** lukustab kasutaja salasõna
 - **-U** lubab kasutana salasõna
 - **-p** salasõna
 - **-s** shell
 - **-l** uus kasutajanimi
 - **-c** kommentaar
- saab muuta ka aegumist
- vt **man usermod**

Kasutajate haldus (Linux) 3

- Paneme kasutaja lukku
 - **usermod -L <kasutaja>**
 - **usermod -L *student***
- keelame salasõna muutmise
 - **passwd -l student**
- Teeme kasutaja *student* lukust lahti
 - **usermod -U student**
- lubame salasõna muutmise:
 - **passwd -u student**

Rühmad (Linux)

- Rühma lisamine: **man addgroup**
 - **addgroup** [options] [--gid ID] **grupp**
- Kasutaja lisamine rühma: **man adduser**
 - **adduser** <**kasutaja**> <**grupp**>
- Näiteks järgmine korraldus lisab kasutaja *student1* rühma *students*
 - **adduser student1 students**

Teave kasutaja kohta

- Kasutaja kohta saab teavet korraldusega **id** (vt **man id**)
id <*kasutajanimi*>
- Kuhu rühma kasutaja kuulub
groups <*kasutajanimi*>
getent group <*kasutajanimi*>
- *man groups*
- *man getent*

Teave kasutajate ja gruppide kohta

- Kasutajate nimekirja kuvamine
getent passwd
- Gruppide nimekirja kuvamine
getent group
- Kes on hetkel masinasse sisse loginud ja mida teeb: **w**
(lisateave *man w*)

Viiteid

- Kerberos protokoll lahtiseletus
<http://learn-networking.com/network-security/how-kerberos-authentication-works>
- OpenLDAP seadistamise näide
http://wiki.itcollege.ee/index.php/OpenLDAP-i_seadistamine
- Kes on arvutisse loginud ja mida teeb:
https://wiki.itcollege.ee/index.php/K%C3%A4sklus_w
- OSadmin kasutajate haldamise spikker
https://wiki.itcollege.ee/index.php/OSadmin_spikker#2._KASUTAJATE_HALDAMINE

Küsimused?

Tänan tähelepanu eest!

IT KOLLEDŽ
TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

TALTECH IT KOLLEDŽ

Raja 4C, 12616 Tallinn

tel +372 628 5800

info@itcollege.ee

<https://taltech.ee/itcollege>